

К. Вишович.

Од Великого до смішного.

а фельетоник

Збірка статей і фельетонів.

Гельсінгфорс 1919,
Друкарня Фінського Літературного Товариства.

З М І С Т.

	Сторінка.
Од великого до смішного	5
Машкарад	9
Жах	12
»Намул» і Ляндскнехти»	16
Прокурор	19
Шовінізм	21

ПЕРЕДМОВА.

Більшість з надрукованих в книжці статей і фелетонів була в свій час (за часи гетьманського панування) надрукована в газеті «Відродження»; де-які не побачили світу через цензурні умови. Хоч статі ті були написані на біжучі моменти, однак мені здається, що ті зявища, які їх викликали, ще не зовсім зникли і ще довго хвилюватимуть українське державне життя. Тому я й рішився надрукувати їх окремою книжкою. На жаль, під руками в мене тільки невелика частина моїх статей. Але, вважаючи на вигідність умов друку в Фінляндії і неможливість отримати решту статей в скорому часі, обмежуюсь тим, що маю.

Автор.

ОД ВЕЛИКОГО ДО СМІШНОГО.

Коли я читаю історію, моя увага найбільш спинається на двох постатях, які приваблюють своєю величністю, своїми надзвичайними здібностями, які стояли на дві голови вище від своїх сучасників-, але які захищали ідеї, що вже оджили свій час, які, скажати-б, хотіли гальванізувати труп, а тому перейшли в історію не з імям «великих» людей, якого по суті вони по своїм здібностям були варті, але оден з імям мрійника-ідеаліста, а другий навіть з імям «відступника». Я кажу про Демостена в античній Греції і про Імператора Юліяна в стародавньому Римі. Вони обидва були найкращими виразниками тієї величезної культури, яку створили Греція и Рим; вони кохали цю культуру так, як ніхто инший, вони ціле життя своє віддали на захист тієї культури від варварства, перший-македонського, другий-християнського, але обидва зробили ту величезну помилку, що не могли зрозуміти, що історія і культура не є що-небудь перманентне, що не тільки розвиток, а часто- густо й нищення культури буває ступінем наперед, а не назад у загальному ході історії людськості; взагалі вони хотіли одмінити ті непереможні закони, згідно з якими йде хід історії світу. «Великою» людиною може бути названа тільки тоді, як вона, хоча-б інстинктивно, розуміє цей хід і своєю діяльністю сприяє йому, маючи, може бути, на увазі цілком иншу мету, ніж та, до якої прямує історія. — І Наполеон I, і Олександр Македонський мали на меті

тільки скласти світові держави, але разом з тим своєю діяльністю зробили те, до чого в цей момент йшла історія-, у першого-до об'єднання Германської національності и відродження взагалі національної ідеї в Європі, у другого-до розповсюдження грецької культури по цілому відомому тоді світові і збереження її остатків через Єгипет і потім Арабів для нинішньої Європи. Демостен, навпаки, дбаючи про збереження грецької культури, фактично боровся за те, щоб вона згинула в будучині, бо колиб вона через Македонію не дійшла була до Єгипта й Арабів, її знищили б славянські та германські орди, а також християнські діячі до щенту і ніколи не встала-б вона в нових формах у нинішній Європі. Так само імператор Юліян, дбаючи про збереження культури римської тоді, коли доля Риму була попасти на довгий час під владу варварів, фактично добивався власне її знищення, бо вона була за висока для того, щоб варвари могли нею проїнятися без помочі довготрвалої підготовки з боку того самого християнства, яке, здавалося-б, тільки нищило ту саму римську культуру.

Сумно і боляче дивитись на таких людей, бачити, скільки енергії й захвату витратили вони, щоб підтримати те, що вже вмерло, і знищити те, чого вимагає життя, й що, наперекір зусіллям, все-ж таки увійде і запанує в світі. Але ще сумніше дивитись, коли це роблять не окремі люде, а цілі народи. Вони вже зробили своє історичне діло, вони вже внесли в скарбницю історії свої вкладки, досить великі, — бажаючи, чи не бажаючи, інстинктивно, вони передали свої придбання іншим народам. Здавалося-б, їм треба радіти, бачучи, як ті нові народи радісно розправляють свої крила і,

користуючися з спадщини своїх попередників, летять уперід на зустріч сонцю вселюдського поступу. Так ні: »Ми дитину навчили, хай же вона до віку нам служить». Ви помиляєтесь, панове. Цей принцип проповідували, правда, всі вчителі усіх часів, але ніколи не виконували його їхні учні; він хіба псував стосунки межі тими й другими.

Так само псує він відносини і нині, не приносячи нікому жадної користі. »Єдина неділима» була в свій час потрібна; потрібна вона була усій Європі, захищаючи її від натиску з боку азійського варварства й даючи їй можливість без перешкод розвинути свою культуру до того ступіня, до якого вона розвинулась нині. Потрібна вона була й для України, силою своєю давши їй змогу колонізувати величезні простори землі, без якої хліборобський до коріння народ не може існувати, і приборкавши тих диких народів, (татари, горці і т. и.), які стояли цій колонізації на церешкоді і яких менша держава не мала б сили подолати. Велику місію сповнила в свій час і Польща, яка за допомогою єдності релігійної лекше від усіх словянських націй могла прийняти в себе західно — європейську культуру і, перетворивши її в собі, мовляв, »слов'янивши», передати її іншим словянським народам, найголовніше українському.

Але тепер ті місії скінчені. Тепер, здавалося б, треба навчителям відступити трохи назад, бо коли їх навчання було корисне дитині, воно може тільки нашкодити людині дорослій. Я не кажу, що ні Росія, ні Польща не повинні існувати, ні! хай існують, але для самих себе: так, як існує, скажемо, Данія, яка в свій час, як »велика Данія», перенесла всі здобутки загалом європейської культури до народів Скандинав-

ських, зміцнила їх і одійшла потім на бік. Але усилюватись, щоб затримати, те, що вже віджило свій час, смішно і дико.

Смішні силкування російського промадянства повернути «єдину неділиму». Смішні й опереточні змагання Польщі що до Холмщини та Галичини. Даремно! Історія назад не йде і не піде. Можете битись скільки хочете, звертатись за допомогою до Австрії, Німців, антанти і ще кого хочете, але все це дитячі іграшки. Можете навіть на де який час за допомогою когонебудь з них і повернути «єдину неділиму», і приєднати Холмщину до Польщі. Але все це не страшно, бо все це тоді, коли прокинулась свідомість сорокамиліонового народу, який тільки не виходить на шлях історичного життя, може зупинити його поступ лишень на де який час. Воно минеться, як минулася у Франції реставрація Бурбонів, і залишить за собою такий же слід поганого фарсу, який залишила в історії оця реставрація.

{ «Великі» Бурбони XVII і XVIII віків замінились в XIX вікові «маленькими» Бурбонами. «Великі» народи словянського світу заздять цим Бурбонам і теж хочуть зробитись «маленькими». Де які з нас, українців, ненавидять їх за це. Я не згожуюсь з тим: не ненавидіти їх треба, а жаліти, жаліти навіть більше, ніж Демостена й Юліяна; бо тамті захищали хоча й пропашу, але велику справу, а ці захищають щось далеко дрібніше, — свої чисто «шкурні» інтереси. Демостен і Юліян не були всеж таки смішними, а «великі» народи так і пнуться до того, щоби зробитись «рижими» в ціркові.

МАШКАРАД.

Не мало, треба думати, дивує кожного новоприїзжого, особливо чужоземця, вигляд вулиць Київа, з окрема тієї публіки, яка вештається по тих вулицях. Кожне знає, що тут єсть представники трьох армій-німецької, австрійської і української. Коли людина знає різницю форм тих армій, вона, розуміється, певна, що з першого ж погляду відріжнить кожного військового, який попаде їй на зустріч, і відразу знатиме, до якої армії він належить.

Але вона впаде в велику помилку, бо представників згаданих армій вона спіткає не дуже багато, але за те вона побачить »тисящи тисящ и тьми тем» якихсь добродіїв у френчах різноманітних кольорів и ґатунків, з кокардами чорно-жовтими-довгими і округлими, де-яких з якимись ознаками на рукавах, або з широкими блискучими погонами бувшої російської армії, з острогами і навіть з шаблями і револьверами.

До якої ж армії належать ті добродії? Де-які, як кажуть, до якої-сь »астраханської», чи що, яка формується десь по за межами нашої держави, а більшість до жадної. Це все-недобитки здебільшого »тилового» елемента бувшої російської армії, яким ніяк не хочеться розпрощатись з своїм старим вбранням, що вже давно на Україні не є формою армії.

І подивіться но на такого добродія! Він не тільки не соромиться свого вбрання, а-навпаки-пишається ним. Він ходє по вулицях, як павич з розпущеним хвостом, забуваючи, що він не на машкараді, а на вулицях міста, яке цілком заслуговує назву європейського.

Ви може думаєте, що у цього добродія немає грошей, щоби переодягтись в європейське вбрання? Ви дуже помиляєтесь: зайдіть но ввечорі до якого хочете ресторану, або кафе-шантану, і ви побачите сотні таких добродіїв, які пропивають в один вечір не менш, ніж коштує європейське вбрання. Є, розуміється, і такі, які не в стані замінити френч якимсь иншим вбранням за браком грошей, але такі за те не носять ні кокард, ні всяких «нашивок», ні тим більш погонів. Ні! добродії з усякими цяцьками не не можуть, а не хочуть змінити свого вбрання, вони старанно підкреслюють це своє нехотіння перед цілим світом, вони нехтують свідомо навіть приказом військового міністерства української держави, яке, не вважаючи на своє обмосковлення, спромоглось всеж таки заборонити ношення російських погонів.

Правда, воно не спромоглось подбати про виконання своєї заборони, але, треба признати, це дуже нележке завдання: як би і державна варта, і військові старшини зайнялись арештовуванням всіх учасників київського вулишнього машкараду, їм би довелось тільки тим і піклуватись і цілком занехаяти свої прями обовязки. Тай яка була б з того користь? Що можна зробити з такими блазнями? Тягати до суду за «ношеніє непрівоєной форми»? Але це навряд чи можливо, хоч такий російський закон і існує, бо форма бувшої російської армії на Україні не є форма, і зявляється лишень машкарадним вбранням, а за ношення такого вбрання кари не положено. За «нарушеніє благопрістойності в публічних местах»? Теж трудно, бо вбрання ці не непристойні, а лишень комічні, а бути смішною людині ніяким законом не забороняється.

Ні це все ні до чого! В тому то й справа, що згадані вище добродії смішні для всіх розумних людей, а не для себе самих. Коли ми хочемо, щоби вулиці Києва загубили свій машкарадний вигляд, ми повинні подбати про те, щоби блазні самі почали соромитись свого вбрання, щоби воно зробилось смішним для них самих, а не тільки для людей.

Пригадаємо, що таке взагалі форма і звідкілья вона взялась в Європі. В феодальні часи кожний барон бажав показати всім, як в нього багато челяді, а тому на турнірах і інших зїздах одягав свою челядь в окремі для всіх однакові лівреї, щоби його челядь не змішували з челядью інших баронів. Теж саме робив і король. Челядь була разом з тим військом барона, з яким він ходив на війну. Коли феодализм почав зникати, баронська челядь, переходячи на службу короля, одягала і королівські лівреї, які таким робом і робились формою королівського війська, будучи разом з тим і лівреями королівської челяді. Згодом королі почали вигадувать нові лівреї для війська, осібно від ліврей надвірної челяді, щоби відразу бачити, на якій власне службі знаходиться кожна дана особа. Цікаво, що нинішні льокайські і швейцарські лівреї в більшости відповідають колишнім військовим формам, а часто навіть і нинішнім військовим формам якої небудь чужоземної держави. Кельнери і льокаї де-яких Петроградських, а ще більш Варшавських гостиниць дуже нагадують своїм вбранням форму Руминського війська. Придворні льокаї при бувшому Російському дворі на парадних виїздах носили ліврею, дуже подібну до бувшої форми французських офіцерів-на одному рамені еполет, на другому аксельбант

Памятаю, як на якому-сь придворному святі в Петрограді п'яний піхотний офіцер ляв такого льокайського півня в еполеті і аксельбанті і заявляв, що «если халуі носят еполети с аксельбантами, так я ні таво ні другова больше не надену».

І це психологічно вірно: форма приваблює людину доти, доки вона відріжняє її від інших, мовляв, підвищує її по над людською юрбою. Дайте туж форму людям, які стоять не високо в громадській opinii, — і ніхто з тих, що вважає себе вищими, не схоче її носити.

Щоби зевропеїзувати вулиці Києва, треба не переслідувати тих, хто носить машкарадні вбрання, а просто дати це вбрання, наприклад, міністерським кур'єрам і іншим служачим. Як тільки ті, що пишались бувшими російськими офіцерськими кокардами і погонами, побачать ці цяцьки на кур'єрах, швейцарах та дворниках, — треба думати, ми більше нікого, крім цих кур'єрів, швейцарів, та дворників, в такій формі не побачимо, бо навряд чи захочеться якому небудь бувшому офіцеру, щоби його приймали за кур'єра. А як і здибеться такий блазень, що все ж таки носитиме бувшу російську офіцерську форму, його кожний, кому це не лінь, може завжди притягти до відповідальности за «неправильное ношеніє форми, присвоенной кур'єрам».

Тільки чи це варто буде тоді?

ЖАХ.

Іде жах, жах невимовний, найстрашніший, який можна тільки вигадати! Большевики, які колись прийш-

ли на Україну, в порівнанні з ним-ніщо. Що таке зробили большевики? Кілька тисяч забитих людей, забитих по суті випадково, без пляну і системи! Від большевиків можна було сховатись, втекти, їх можно було обдурити, а вкінці їх можна було і вигнати! Які ні погані, вони всеж таки були люде, нерозумні, слабі люде!

Але той жах, що іде, він нелюдський! Він іде настирливо, не спиняючись, не ухиляючись ні на крихту з своєї путі, жорстокий, холодний, невблаганний! Від його не втечеш, його не обдурити!

Людська комашня поки що не помічає його! Занята своми особистими, егоїстичними дрібними інтересами, кожна окрема комаха дбає тільки про себе, про своє власне «я», не уявляючи собі, що те, чого вона доб'ється, тільки тимчасове, що воно пропаде, загине серед загального жаху вже через те одне, що воно в порівнанні з ним, загальним жахом, за дрібне, за слабе, за нікчемне. Коли падає дуб, він ломить і лещину, що росте коло його підніжжя! Але дуб вже похилився, от от впаде, а лещина не помічає цього, дає все нові і нові парости аж до того менту, коли станеться, те, що її загубить навіки.

Історія нас вчить, що жадна війна, розуміється не з дрібних війн, а з тих, що тягнулись багато років і ґрунтовно міняли шлях життя держав і народів, не проходила без наслідків, як-то голод, чума, холера. І це цілком зрозуміло: війна уносить купи людей з тих, що найбільш здатні до праці; між тим кількість людей слабих, до праці нездатних, залишається та сама. Непереможний економічний закон рівноваги харчових продуктів з силами тих, хто їх добуває і ними корис-

тується, натуральним шляхом вимагає, щоби і тих, нездатних до праці людей, стало менш.

Як це зробити? Природа, для якої не існують людські радощі і жалі, знає, як цього досягти, і насилає заразливу хворобу, яка уносить, розуміється, найбільше тих, чий організм слабший, себто як раз ту малоздатну до праці частину людности, яка повинна зникнути за для закону рівноваги. Коли цього мало, коли кількість харчових продуктів все ж менше, ніж кількість людности, гинуть і міцніші елементи в такому числі, яке за для здійснення закону рівноваги потрібне. Чи можна цього уникнути? Ні в якому разі: як два рази два дасть завжди чотири, так і тяжка війна завжди поведе за собою голод, а за ним і пошесть. Правда, кажуть, що панни, які скінчали давні російські жиночі інститути, часто виходили звітти з переконанням, що два рази два дасть в результаті стеаринову свічку, але якимось цей виняток з математичного закону залишився тільки в головах згаданих панн і не увійшов до науки.

Коли читаєш часописі російські на Україні, мимо волі пригадуєш цих панн. «Єдина, неділимая», «величезні здобутки общеруської культури», «необхідимия для України інтелігентня сілі», — яке це все маленьке, жалке в порівнанні з непереможними законами історії, як це все нагадує знамениту «стеаринову свічку». Війна виснажила все, вона ще продовжується, вона вже в близькому майбутньому загрожуватиме голодом, а за ним холерою, чумою і іншими пошестями. Рівновага може бути досягнута лишень при умові, коли вимре значний процент населення, а чужеродні елементи, які обсіли наші міста, все твердять свою стеаринову свічку.

Пійдуть тільки по міністерствах і інших інституціях, подивіться, які хмари безробітної голодної так званої інтелігенції сунуть туди! Всюди повно, а вони все сунуть! А життя дорожчає і буде дорожчати, бо не дасть і не може дати село хліба, коли йому в заміну не дають нічого крім паперців, нікому не потрібних, бо купити на них що будь неможливо. — Реквізіції? Це шлях дуже небезпешний, бо він приведе до того, що селянин буде сіяти лишень стільки, скільки необхідно йому для власного прожиття; загальна кількість хліба ще зменшиться, голод і його наслідки насунуть ще скорше.

І хто вимиратиме? Не село, бо воно має найважливіше, що потрібно для життя, має хліб, а з рештою потрібних для життя річей як небудь саме управиться, як управлялось в давні часи, коли не було капіталізму і з'єданого з тим зросту великих міст! Вимиратиме місто, вимиратиме робітниче населення, а разом з ним і самодовліюча інтелігенція, що потеряла зв'язок з селом і силкується довести, що два рази два є стеаринова свічка.

Жах, що іде на Україну, страшний не для України, бо Україна це село і тільки село, яке не зважаючи на всі зусілля так званої інтелігенції, уперто йде своїм шляхом, балакає на «мові» і приберігає «общепонятний язюк» за для розмов з тими елементами, які визнає «панамі», себ-то своїми ворогами. Він страшний як раз для тих елементів, які замість того, щоби пристосовуватись до села, себ то до України, вважають себе сіллю землі і ведуть свою лінію, невідомо куди, невідомо для чого. »Українізація шкіл! Какої ужас! наші діти остануться без абразаванія! »А

скажіть, будь ласка, на якого біса це «абразаваніє» без знання мови того народу, серед якого ви живете? Щоб складати нові кадри мійського пролетаріату, який все одно призначений законами історії на вимирання? Бо на Україну, себ-то на село, ви не підете і не можете пійти: воно вас викине, як сміття, і піде своїм шляхом. Воно спокійно переживе той жах, який насувається, і за цей час утворить свою нову інтелігенцію, яка в свій час вийде вперед і поведе народ до нового буйного розвитку власної культури, до нової кращої долі.

»НАМУЛ І »ЛЯНДСКНЕХТИ».

Наука політичної економії вчить нас, що в кожному громадянстві є обов'язково класи людности, що виробляють/ продуценти/, і ті, що споживають/ непродуценти/; перші власноручно виробляють те, що потрібно за для існування людини/ їжу, одягу і т. н./, другі тільки споживаюць з того, що виробляють перші. Але сказати, що ті другі зовсім непотрібні, ніяк не можна; перш за все, коли б вони не споживали того, що виробляється, хліборобство, ремесства, індустрія ніколи не могли би досягти великого розвитку, а друге те, що, маючи багато вільного часу, ті класи розвивають науку, мистецтво і взагалі все те, що не будучи предметом першої необхідности, прикращає життя і разом з тим збільшує здібність громадянства до вироблення самих тих предметів першої необхідности. Перші роблять, другі вчать, як робити, установлюють громадянський лад і спокій, и т. н. Громадянство живе

повним життям тільки тоді, коли гармонійно працюють і виробляючі і споживаючі класи, народ і так звана «інтелігенція».

Але там, де інтелігенція відривається від народу, де вона починає вважати себе чимсь окремим від нього, чимсь «самодовліючим», там вона перестає бути необхідним членом громадянства, бо беручи від народу все, що їй потрібно, вона нічого не дає взаміну; вона тоді намул, сміття, яке можна викинути геть без жадної шкоди для життя громадянства, а часто густо навпаки-навіть з користю для нього.

На жаль, як раз такий вигляд має інтелігенція на Україні: вся вона, крім тієї частини інтелігенції, що вийшла дуже недавно з народу (в більшості перше покоління/ і зве себе українцями, цьому народові цілком чужа; вона зневажає навіть мову того народу, працею якого живе, і цілком ясно, що нічого навчити цей народ не може; вона є паразит, якась цілком чужеродна рослина на народньому організмі, од якої нікому ні гаряче, ні зимно. А разом з тим подивіться — но, які величезні претензії; зайдіть до якого хочете міністерства — і ви побачите купу так званих югоросів, або малоросів, які тичуть вам в руки свої нікому і ні для чого непотрібні діплами і голосно, на своїм знаменитім «югозападнім язичії», вимагають собі як найкращих посад. А запитайте його, чи знає він мову того народу, якому ніби то хоче служити. В відповідь ви почуєте звичайну нісенітницю про «язик Шевченка» і «галіційське наречіє», себ-то те, безглуздість чого давно вже відома кожній малій дитині, що хоч раз у житті прочитала Шевченка. Вчитись-на що? «Наше діло вчити, а не вчитись! »А чого вчити? Дійсних фаховців між

югоросами не більше, коли не менше ніж між тими українцями, яких так лаяли за нездатність російські часописи за часів центральної ради, а особливо після неї, коли лаялись зробилось зовсім безпешно.

Найбільш погано те, що цей намул псує і той елемент, що понаїхав до нас з Московщини, «на ловлю счастья і чинов заброшен к нам по воле рока», кажучи словами російського поета Лермонтова. По суті цей елемент дуже нагадує тих людей, що в старій Європі називались «ляндскнехтами/ салдатами, які наймались сьогодні до одного правителя, а завтра до його ворога/. В ляндскнехтів не було вітчизни, не було взагалі нічого святого, крім грошей; але коли вони нанялись, вони, а особливо між ними знаменита в свій час швейцарська піхота, цілком чесно виконували свої обов'язки на весь строк свого найму. Так само і більша частина петербурзьких урядовців, серед яких є багато і дійсних фаховців, з початку цілком старанно взялись не тільки за виконання своїх службових обов'язків, а навіть і за вивчення української мови. Але коли, під впливом югоруського намула, цим ляндскнехтам почало здаватися, що гроші їм платитимуть без мови, вони не тільки покинули її вчитись, але почали й самі приймати участь в протестах проти неї, і з елемента, навіть корисного для держави, зробились елементом шкідливим.

Що ж робити? Як примусити ляндскнехтів займатись тим, за для чого вони найняті? Чи викидати їх, як це треба зробити з югоруським «намулом»? Зовсім ні: ляндскнехт служить за гроші і розуміє тільки гроші; до нього цілком підходить російська поговорка: «Не бей мужика дубьом, бей рубльом». Кожному

урядовцеві, який не знає української мови, треба платити менш жалування, ніж тому, хто нею володіє, наприклад відбирати від нього п'яту частину платні, і на ці гроши содержати при кожній інституції курси української мови. Можна бути певним, що через три місяці курси ці зробляться цілком непотрібними, бо кожний ляндекнехт чудово знатиме державну мову.

І «політики» він напевно тоді жадної не робитиме, бо вся його політика-політика голодного шмунка. Не поручусь навіть, що багато з ляндекнехтів зробляться тоді щирими українськими патріотами і з усієї сили боронитимуть українську мову, як тепер боронять російську, бо коли вивчив мову за для того, щоби солодко їсти, як же можна згодитись, щоби затрачена праця пропала марно?

ПРОКУРОР.

Кажуть що пророки були тільки в стародавні часи і що в новітніх країнах їх немає і не може бути.

Це неправда: пророки були в ХІХ вікові, а тому повинні бути і тепер; тільки пророчества їх справджуються часто не одразу, а за кілька десятків років.

Пригадайте хоч знамените оповідання Салтикова-Щедріна про прокурора. »Роділся мальчишечка і нарекли ему імя-Прокурор; одно око у него било дрьоманое, а другое недрьоманое; первим он нічого не відел, а вторим відел пустякі.»

Ніхто тоді, коли це було написано, не думав, що це є пророчество; кожний прикладав це до сучасности і більш менш знаходив щось подібного.

Але в повному розумі те, що передбачав Щедрін, справдилось лишень нині.

Старі прокурори робили багацько нісенітниць, але найбільш через так званий «режим», який вимагав від них «відеть пустякі»; фактично, може бути, вони бачили і не «пустякі», але виконуючи волю начальства, удавали з себе пустяковідців.

Лишень тепер здивався на сам кінець такий прокурор, який зумів «відеть пустякі» по власній ініціативі, без жадного приказу начальства.

І це мало місце не в тій державі, іменуємії Головоотяпією, де писав Щедрін, а в цілком іншій. Держава ця тільки складалась і їй були потрібні в ріжних галузях фаховці.

На жаль, цілком вільні фаховці в цей час були лишень в Головоотяпії, і держава мала легковажність запросити їх звідти.

Вона забула, що головоотяпський фаховець не має нічого спільного з фаховцем влагалі.

Між іншими фаховцями був запрошений і прокурор і як раз той самий, про якого пророкував Щедрін.

Прокурор приїхав, подивися своїм «недрьоманим оком» і, розуміється, нічого іншого не побачив, як те, що діловодство в державі йде на її рідній мові, а не на головоотяпській.

Треба-би вивчитись державної мови, але до цього треба додуматись. А прокурор, як правдивий Головоотяп, що замість думання призвичаївся тятати головою, міг лишень дотятатись до того, що коли він, прокурор, державної мови не розуміє, то державна мова повинна замінитись зрозумілою прокуророві головоотяпською.

І зробив з цього приводу цілий доклад, для якого витягнув з архіва якісь чужоземні, та й там вже неіснуючі закони, якими доводив, що єдина маюча право

існувати, яко державна, є мова головотяпська. Інші головотяпські фаховці зраділи і ну прокурора підтримувати. Такий галас підняли, що як за часів нападу татарського хана Бату на Київ, не стало чути в місті людського голосу.

Але, хвала Богові, місцеві люде скоро схаменулись і поняли, що весь галас є тільки результат прокурорського »недрьоманого ока«. Пригадали Щедрина і сказали прокуророві »зась».

Такі великий пророк був Щедрін!

ШОВІНІЗМ.

Був колись в Наполеоновській армії салдат Шовен. Сімнайцять разів його було поранено за часи революційних і наполеоновських війн.

Але ніщо не могло зменшити його сліпої вірности своєму імператорові.

Імператор для нього був увособленням Франції, Франція була ідеалом, вище і краще котрого нема нічого на світі, котрий не має і не може мати жадної хиби.

Все, що не Франція, не Імператор, все те нікчемне, не варте жадної уваги.

Чи міг думати бідний салдат, що на його призвіщі заснується слово, яке перейде в усі мови зі значінням фальшиво розуміемого патріотизму, сліпої національної гордоши?

Однак це так! Мільони людей вживають слово »шовінізм», не знаючи цілком його походження, але всі вживають в одному і тому ж значинні. Вибачайте, помилувся!

Правда, більшість вживає це слово в значінні сліпої ненависти до всього чужого.

Але є один народ, який цим словом називає не ненависть до чужого взагалі, а бажання другого народу визволитись з під чужого ярма і бажання жити своїм звичаєм і балакати, писати і читати на рідній мові.

Цей другий народ ні до кого не відноситься вороже.

Коли він має власну силу, він дає другим навіть національно-персональну автономію.

Він нікого не гнітить, дає кожному рідну школу і на свій кошт утримує її.

Він забув навіть, що той перший народ двіста п'ятдесят років гнітив його, як міг, позбавив всього, зневажав його мову, відібрав від нього навіть його інтелігенцію.

«Я хочу жити», каже він тільки.

«А, ти хочеш жити! не хочеш признати, що найкраще це моє, моя мова, моя школа, мій уряд! Не хочеш мені служити! В такому разі ти-шовініст, поганий шовініст! А ти знаєш, що на світі немає нічого гірше від шовінізма!»

«Та я — ж», каже другий», хочу тільки свого; я ж не кажу, що воно краще від інших, але воно моє рідне! Це ти своє називаєш найкращим, ти вимагаєш, щоби я його перейняв, ти зневажаєш моє; значить — шовініст не я, а ти; так розуміє це слово цілий світ!»

«Але не так розумію його я», знов каже перший: а я є сіль землі, всі повинні розуміти все так, як я розумію».

От тепер і завдання-як розуміти слово «шовінізм». Чи по загальносвітовому, чи по думці першого народу?

Мудрий Едипе, розрши!

Ціна 3 гривні.